

Oslo, 28. september 2026

Høringssvar – Prop. 41 LS (2025–2026)

Norsk Komponistforening viser til Prop. 41 LS (2025–2026) om endringer i åndsverkloven som følge av gjennomføring av direktiv (EU) 2019/790 om opphavsrett i det digitale indre marked. NKF representerer profesjonelle skapende kunstnere som lever av å skape og eie åndsverk. Vår vurdering tar utgangspunkt i opphaveres grunnleggende rett til vern om sin immaterielle eiendom og til rimelig og forholdsmessig vederlag for bruk av denne.

Innledningsvis vil vi minne om vårt høringssvar fra 2024. I dette uttrykte vi sterk bekymring for innføringen av direktivets artikkel 3 og 4 om tekst- og datautvinning, særlig i lys av fremveksten av generativ kunstig intelligens. Disse bekymringene er sterkere i dag. Utviklingen i KI-markedet, samt nye politiske signaler fra EU-parlamentet har synliggjort hvor utilstrekkelig og rettighetssvekkende disse bestemmelsene fungerer i praksis.¹

§ 50 d, 50 e og 50 f undergraver retten til eget åndsverk

Proposisjonens §§ 50 d, 50 e og 50 f representerer lovgrunnlaget for DSM-direktivets artikkel 3 og 4.

Formuleringen og definisjonen i **§ 50 d er teknologisk vid og innholdsmessig uavgrenset**. Den skiller ikke mellom analyse som et hjelpemiddel til forskning og utvikling, og analyse som direkte inngår i trening av generative KI-modeller som konkurrerer i de samme markedene som verkene de er trent på. Dermed synes definisjonen også å omfatte trening av KI-systemer som produserer tekst, bilder, musikk og annet kulturelt innhold i direkte konkurranse med menneskeskapte verk.

Formuleringen og definisjonen i **§ 50 e innebærer et grunnleggende systemskifte i norsk opphavsrett**. Eneretten erstattes av en opt-out-modell der **byrden flyttes fra bruker til opphaver**. For kunstnere, forfattere, komponister, journalister og andre skapende og kunnskapsbaserte yrker gir dette ikke et reelt vern. I praksis er det umulig å håndheve en reservasjonsrett i et digitalt økosystem der verk kontinuerlig lastes opp, deles videre, kopieres og gjenbrukes av tredjeparter uten opphaverens kontroll. Selv dersom en opphaver reserverer seg, finnes det ingen effektiv måte å sikre at reservasjonen følger verket «nedstrøms» på, eller å kontrollere om KI-selskapene faktisk respekterer den. Uten krav til datasett-transparens er retten i realiteten bare etterprøvbare i teorien.

¹ [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2026/782674/EPRS_ATA\(2026\)782674_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2026/782674/EPRS_ATA(2026)782674_EN.pdf),
[https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_ATA\(2026\)782674](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_ATA(2026)782674)

Lovforslaget tar ikke stilling til de helt avgjørende markedsvirkningene av KI-bruk. Generative KI-modeller som er trent på opphavsrettsbeskyttet materiale, er nettopp designet for å erstatte behovet for det originale verket i markedet. De tilbyr billig, skalerbart og rettighetsfritt innhold som konkurrerer direkte med menneskeskapte verk. Dette bringer **§ 50 e i konflikt med grunnleggende internasjonale opphavsrettslige forpliktelser, herunder tretrinns testen i Bernkonvensjonen, TRIPS-avtalen og Infosoc-direktivet**. Disse krever at unntak bare kan anvendes i «særlige tilfeller» som ikke griper inn i den normale utnyttelsen av verket og som ikke urimelig skader rettighetshavernes legitime interesser. Det er vanskelig å karakterisere en global, kommersiell KI-industri som et «særlig tilfelle».

I proposisjonen etablerer **§ 50 f** et obligatorisk unntak for tekst- og datautvinning til forskningsformål, **uten krav til samtykke eller vederlag**. Det finnes her **ingen reservasjonsrett** for opphavere, til tross for at departementet selv erkjenner at skillet mellom forskning og kommersiell utvikling er uklart. Resultatet er at verk kan inngå i omfattende treningsprosesser som senere danner grunnlag for kommersielle KI-tjenester, uten at opphavere har noen reell kontroll.

Den foreslåtte reguleringen behandler fundamentalt ulike KI-anvendelser likt. Lovteksten skiller ikke mellom KI brukt til medisinsk forskning eller trafiksikkerhet, og KI som masseproduserer kulturelt innhold i direkte konkurranse med kunstnere. **Konsekvensene for livsgrunnlaget til skapende kunstnere blir ikke rettslig vurdert, til tross for at nettopp slike markedseffekter er sentrale i både tretrinns testen og opphavsrettens formål.**²

Endringene i åndsverkloven er ikke en teknisk gjennomføring av EU-rett. De utgjør politiske valg for hvordan norske lover skal regulere eiendomsretten til kunstneriske verk i møte med kunstig intelligens. Når generativ KI er kunstig billig fordi den er bygget på eksisterende verk uten betaling, flyttes kostnaden fra teknologiselskapene til samfunnet og til menneskene som skaper kunsten og kunnskapen KI-systemene lever av. Over tid undergraver dette insentivene til å skape, dele og utvikle kunstnerisk og språklig kompetanse i Norge.

Nye signaler fra EU

Etter Norsk Komponistforenings vurdering innebærer Prop. 41 LS samlet sett en betydelig rettslig og politisk forskyvning av risiko fra teknologiselskaper til kunstnere, og samtidig en verdioverføring fra kunstnere til teknologiselskaper. Dette skjer samtidig som EU selv har anerkjent svakheter og uklarheter i dagens regelverk. EU-kommisjonen har i oppdrag å evaluere DSM-direktivets virkninger i 2026. Prosessen er allerede påbegynt, og en konklusjon er forventet i oktober 2026. Med sin høringsfrist ultimo september risikerer regjeringen og Stortinget at Norge innfører et lovverk samtidig som EU reviderer det samme lovverket. Denne situasjonen er ikke ideell. Norsk

² [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2026/782674/EPRS_ATA\(2026\)782674_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2026/782674/EPRS_ATA(2026)782674_EN.pdf),
[https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_ATA\(2026\)782674](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_ATA(2026)782674)

Komponistforening mener det er rettspolitisk uheldig og prinsipielt problematisk å innføre de mest kontroversielle delene av direktivet i norsk rett nå, rett før de kan bli justert og endret i EU.

Vi viser i denne sammenhengen til **EU-parlamentets egen juridiske komité**, som har uttalt at det er omfattende uklarheter i og svakheter ved det gjeldende direktivet som regjeringen nå ønsker å innlemme i norsk lov. Komiteen uttaler blant annet:

«The application of existing EU legislation in the context of generative AI training remains ambiguous as regards the use of copyright-protected material as input, particularly concerning authorisation from, and compensation of, rights-holders, and the application of the text and data mining exception under Directive (EU) 2019/790 (the EU Copyright Directive)»

Og videre:

«The Legal Affairs Committee's report recommends that the Commission urgently carry out a thorough assessment of the existing legal uncertainties and their competitive effects. It acknowledges widespread violations of copyright rules by providers of generative AI and the need to improve the bargaining power of rights-holders. When it comes to generative AI training, the report demands respect of rights-holders' refusal to have their content used for AI training.»³

NKF stiller spørsmål ved om klokskapen i å forsere innføringen av et sju år gammelt regelverk, utformet før det store gjennombruddet for generativ KI, i en situasjon hvor et nytt, oppdatert og justert lovverk som tar hensyn til teknologisk utvikling og rettspraksis i EU, er underveis.

Slik man ser av eksemplene over, er rettsutviklingen i EU ikke avsluttet.

De viktigste avklaringene vil komme gjennom EU-domstolens praksis. Dette understrekes også av professor Ole-Andreas Rognstad, som har fremhevet at forarbeidene må leses i lys av den løpende utviklingen i EU-retten, og at de sentrale avklaringene i siste instans vil komme gjennom EU-domstolen.

I juli vant tyske GEMA frem med sitt søksmål mot Suno. Avgjørelsen slår fast at Suno krenket opphavsretten ved bruk av ulisensierte verk i opptrening av sin generative KI-modell. Avgjørelsen er påanket.

Vi mener Stortinget bør be regjeringen om en uttrykkelig vurdering av hvilket nasjonalt handlingsrom som fortsatt eksisterer ved gjennomføringen av artikkel 3 og 4 i den norske åndsverkloven. Videre bør det vurderes å foreslå et eget utvalg for å utrede de opphavsrettslige

³ [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2026/782674/EPRS_ATA\(2026\)782674_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2026/782674/EPRS_ATA(2026)782674_EN.pdf)

utfordringene knyttet til kunstig intelligens, og som fortløpende følger opp resultatene fra kommisjonens «Call for evidence».

Videre vil vi fremsette at norske forarbeider ikke bør fremstille rekkevidden av artikkel 3 og 4 som avklart, se Prop. 41 LS (2025-2026) (s. 36, pkt. 4.7.1). I tråd med dette ber NKF om at en innarbeider en uttrykkelig forarbeidsmerknad i forslaget om at rekkevidden av artikkel 3 og 4 må tolkes i lys av fremtidig praksis fra EU-domstolen og den videre europeiske rettsutviklingen.

Et prinsipielt veivalg for norsk kulturpolitikk og samfunnsutvikling

Unntakene i DSM-direktivets artikkel 3 og 4 er formelt balanserte med forbehold om tretrinns testen i artikkel 7 (2), som henviser til Infosoc-direktivets (2001/29/EC) artikkel 5(5), der dette er nedfelt. Departementet mener en eventuell norsk lovfesting av den samme balansen må utredes nærmere. Det innebærer at implementeringen ikke blir direktivnær på dette punktet, men bare direktivnær på punktet som omhandler unntakene i artikkel 3 og 4. Dette medfører en ubalanse.

Da DSM-direktivet ble skrevet, var tekst- og datautvinning noe grunnleggende annet enn det er i dag. Tekst- og datautvinning er nå i utstrakt bruk uten at lovforståelsen i DSM tok høyde for dagens praksis. Slik vi ser det, kan KI-selskaperes omfattende utnyttelse gjennom tekst- og datautvinning umulig regnes som et «særlig tilfelle» innenfor lovverket. Vi mener en nærmere vurdering av lovfesting av tretrinns testen (7.6.2) må ses i sammenheng med lovfesting av unntakene som den skal være balansert mot. Det betyr etter vår mening at §§ 50 d–50 f ikke kan innføres nå uten en tilsvarende balanse i lovgivningen som den EU selv lener seg til i Infosoc-direktivets (2001/29/EC) artikkel 5(5).

Dersom §§ 50 d og 50 e vedtas slik de nå er foreslått, vil konkurransen fra KI systematisk fortrenge menneskeskapte verk. Dette vil få varige konsekvenser for norsk kunst- og kulturliv, for ytringsmangfoldet og for hvem som faktisk kan leve av kreativt arbeid i fremtiden. Stortingets behandling av Prop. 41 LS er derfor ikke bare en implementeringssak, men **et prinsipielt veivalg for norsk opphavsrett, norsk kulturpolitikk og samfunnsutvikling**.

Gjennom forslaget i **§ 50 f** etableres et vidtgående, obligatorisk **unntak fra opphavsretten** for tekst- og datautvinning til forskningsformål, **uten samtykke og uten vederlag**. Proposisjonen erkjenner at skillet mellom forskning og kommersiell utvikling i realiteten er uklart, men velger likevel å overse de praktiske konsekvensene dette har for opphavere. Når opphavsrettslig beskyttede verk kan brukes i omfattende trenings- og analyseprosesser som senere inngår i kommersielle KI-systemer, uten noen form for rettighetsavklaring, innebærer dette etter vår oppfatning en **betydelig uthuling av selve eneretten**.

Enda mer problematisk er **§ 50 e**, som i praksis gjør tekst- og datautvinning til et gratis og tillatt utgangspunkt for alle aktører, så lenge opphaveren ikke aktivt har reservert seg. Dette representerer et **prinsipielt brudd med grunnleggende opphavsrettslig logikk**. Eneretten erstattes av en reservasjonsrett, og byrden for rettighetsbeskyttelse flyttes over på den enkelte opphaver. For profesjonelle komponister og andre kunstnere, som i stor grad er avhengige av kollektive løsninger

og som opererer i markeder dominert av globale teknologiselskaper, utgjør ikke dette et reelt rettsvern. Eneretten blir utvannet til å bli en formell rett uten praktisk gjennomslagskraft.

Norge støtter konsistent og prinsipielt folkeretten, som menneskerettighetene er en del av. Artikkel 27 punkt 2 i menneskerettighetene fastslår at *«Enhver har rett til beskyttelse av de åndelige og materielle interesser som er et resultat av ethvert vitenskapelig, litterært eller kunstnerisk verk som han har skapt.»* En innføring av §§ 50 e og 50 f vil kunne innebære et brudd på den langvarige prinsipielle støtten til folkeretten. Dette vil kaste skygger over Norges internasjonale posisjon som forsvarer av folkeretten, og gjøre posisjonen hul.

I tråd med betenkningene over mener NKF Stortinget bør be regjeringen om at det foretas en nasjonal vurdering av om unntakene i artikkel 3 og 4 oppfyller tretrinns testen.

Et brudd med gjeldende politikk og kollektiv forvaltning

Kulturdirektoratets oversendelsesnotat til Kultur- og likestillingsdepartementet om verdiprinsipper for rimelig betaling slår fast at kunstnerisk arbeid har en samfunnsverdi som forutsetter økonomisk bærekraft, og at rimelig betaling forutsetter reell forhandlingsmakt, transparens og balanse mellom partene. Verdiprinsippene er ett av tiltakspunktene i Meld. St. 22 (2022–2023) *Kunstnarkår*. Når bruk av kunstneriske verk i KI-utvikling tillates uten samtykke og uten vederlag, og når ansvaret for å motsette seg slik bruk legges på den enkelte opphaver, mener Norsk Komponistforening at dette er klart i **strid med regjeringens egne utarbeidede verdiprinsipper**.⁴

Videre er foreningen sterkt kritisk til departementets tolkning og avgrensning av åndsverkloven § 69. Bestemmelsen er ment å fungere som et sikkerhetsnett for opphavere i situasjoner der avtaler, inngått under asymmetriske maktforhold, over tid viser seg å gi urimelig lav kompensasjon. Når proposisjonen avgrenser vurderingen av rimelig vederlag til avtaletidspunktet og begrenser betydningen av etterfølgende forhold, svekkes bestemmelsens praktiske funksjon vesentlig. Dette rammer særlig situasjoner der man ikke har fullt overblikk over fremtidig utnyttelse, hvor verdiskapingen ofte først blir synlig lenge etter at verkene er tatt i bruk.

Det gis enkelte unntak, men imidlertid ikke for avtaler inngått av kollektive forvaltningsorganisasjoner. Det innebærer en vingeklipping av hele det kollektive forvaltningssystemet. På dette området vil vi støtte TONOs innspill til departementets høring i 2024:

*«På rettighetshaversiden er det stor motstand mot at hele § 69 avgrenses mot avtaler inngått av kollektive forvaltningsorganisasjoner. Ifølge TONO vil forslaget undergrave fundamentale prinsipper om opphavers rett til rimelig vederlag, og det kan rokke ved hele grunnlaget for kollektiv forvaltning.»*⁵

⁴ <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/horing-av-verdiprinsipper-for-rimelig-betaling-for-kunstnerisk-arbeid/id3140749/>

⁵ Prop. 41 LS (2025-2026), side 147 <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop.-41-ls-20252026/id3154279/>

Oppsummert

Summen av de foreslåtte lovendringene medfører et angrep på privat intellektuell eiendomsrett og på livsgrunnlaget til norske skapende kunstnere og tar ikke inn over seg endringene i EUs nye lovtolkning. Forarbeidene til loven må derfor tydeliggjøres slik at de tar inn over seg fremtidige justeringer i EUs lovverk og lovpraksis, og man må sikre seg at endringene i loven ikke er i strid med tretrinnsprinsippet i EUs avtaleverk. Norsk Komponistforening oppfordrer Stortinget til å justere loven i henhold til innspillene eller utsette innføringen av §§ 50 d, 50 e og 50 f i åndsverkloven, og til å revurdere den foreslåtte, snevre tolkningen av § 69.

I tråd med dette støtter vi Kunstnernettsverkets innspill som slår fast «*at Stortinget bør*

- *avvise implementering av artiklene slik det er foreslått, og heller*
- *utrede mulighetene for å implementere artiklene i tråd med deres egentlige innhold.»*

Og videre:

«Vårt forslag innebærer at proposisjonen må sendes tilbake til departementet for en endring av hvordan artikkel 3 og 4 skal gjennomføres. Slik vi ser det, kan dette gjøres ved at proposisjonen for øvrig behandles og vedtas i henhold til opprinnelig tidsplan, dvs. i løpet av Stortingets høstsesjon 2026, mens gjennomføringen av artikkel 3 og 4 utsettes.»

Norsk rett bør utformes i tråd med grunnleggende opphavsrettslige prinsipper, internasjonale konvensjonsforpliktelser og regjeringens egne politiske mål om rimelig betaling og bærekraftige kunstneriske yrker. Det er først da norsk lovgivning vil gi et reelt og fremtidsrettet vern for de opphaverne som skaper verdiene i vår felles kultur.